

הרב לוי יצחק כהן שליט"א –

מתי לוקים באיסורי כהונה

במאמר זה נעסוק בשאלה מתי לוקה כהן שעובר על אחד מאיסורי החיתון לכהנים. נראה את הלאוים האמורים בתורה, את דברי האמוראים ואת שיטות הראשונים בנושא

ראשי פרקים:

- א. סוגיית הגמרא וביאורה
 - ב. שיטות הראשונים בהסבר הגמרא
- 1) דעת הרמב"ם (והסכים עימו ר"י הזקן)
 - 2) דעת המגיד משנה עצמו
 - 3) דעת רש"י
 - 4) דברי המאירי
 - 5) טבלה לסיכום השיטות

א. סוגיית הגמרא וביאורה

תחילה נלמד את דברי הגמרא, ולאחר מכן נראה את מחלוקות הראשונים בנידון

מובא בגמרא (קידושין ע"ח.): אמר רב יהודה: כהן גדול באלמנה לוקה שתיים, אחת משום "לא יקח", ואחת משום "לא יחלל". ולילקי נמי משום "לא יחלל זרעו"? בשלא גמר ביאתו.

משמע מכאן שכאשר גמר ביאתו לוקה שלוש, גם משום "לא יחלל זרעו".

מתיב רבא: אלמנה וגרושה (בא על אלמנה שהיא גרושה - רש"י) לוקה משום שני שמות. מאי לאו, שני שמות ותו לא? לא, שני שמות על זה ושני שמות על זה (כלומר: משום 'לא יקח' ו'לא יחלל' על אלמנה, ומשום 'לא יקח' ו'לא יחלל' על הגרושה). אי הכי, אימא סיפא: גרושה וחלוצה אינה חייב אלא משום אחת (כלומר: חייב רק משם אחד, ולא שני שמות כמו לעיל), הכי קאמר: אינו חייב אלא על אחת, ולעולם שני שמות, וחלוצה דרבנן (כלומר: חייב רק על הגרושה משום שני שמות, 'לא יקח' ו'לא יחלל', ועל החלוצה אינו חייב כלום, מפני שהיא אסורה מדרבנן).

עיוני קידושין

והתניא: גרושה, אין לי אלא גרושה (שאסורה לכהן), חלוצה מנין (שאסורה לכהן)? תלמוד לומר 'ואשה' (לרבות את החלוצה שאסורה לכהן), מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

אמר אב"י: קידש (כהן גדול או כהן הדיוט, אחת מן הפסולות האמורות בענין), לוקה (משמע על עצם הקידושין, אפילו לא בעל). בעל לוקה (אפילו בלי קידושין). קידש לוקה משום "לא יקח", בעל לוקה משום "לא יחלל".

רבא אמר: בעל לוקה (בעל אחר קידושין לוקה שתיים, לא בעל אינו לוקה אפילו אחת. רש"י). לא בעל אינו לוקה, משום דכתיב: "לא יקח ולא יחלל", מה טעם לא יקח, משום לא יחלל [הסיבה שהתורה אמרה "לא יקח" (לאסור את הקידושין) היא משום ש"לא יחלל" (על ידי ביאה), וכאשר אין לאו דלא יחלל אין גם לאו דלא יקח].

ומודה אב"י במחזיר גרושתו, שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה, "לקחתה להיות לו לאישה" אמר רחמנא, והא ליכא [דכיון ד"קחה" הוא קידושין, להיות לו לאישה על כרחך אישות של ביאה קאמר. הסיבה שאב"י מחלק בין איסור כהונה (ששם חייב שתיים: על הקידושין בפני עצמן ועל הביאה בפני עצמה) לבין איסור גרושה, היא מפני שבאיסור כהונה נאמרו שני לאוין, "לא יקח" ו"לא יחלל", ואילו בגרושה נאמר רק לאו אחד "לא יוכל... לקחתה להיות לו לאשה וכו'"].

ומודה רבא בכהן גדול באלמנה, שאם בעל ולא קידש שלוקה (אחת), "ולא יחלל זרעו בעמיו" אמר רחמנא, והרי הוא חילל (שהרי פסל את האלמנה להינשא לכהן הדיוט).

ושניהם מודים במחזיר גרושתו, שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה, דרך ליקוחין אסרה תורה (על ביאה לא פרט לאו, אלא ע"י ליקוחין ד"לא יוכל לשוב לקחתה" כתיב).

ב. שיטות הראשונים בהסבר הגמרא

בביאור דברי הגמרא הנ"ל והמסקנות העולות ממנה להלכה ישנן שלוש שיטות בראשונים:

מתי לוקים באיסורי כהונה

(1) דעת הרמב"ם (והסכים עימו ר"י הזקן)^{כא}

לפי דברי הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"א – ה"ד) כהן גדול שקידש אלמנה ובעלה לוקה שתיים, דוקא כהן גדול, ודוקא באלמנה; ואילו כהן גדול בגרושה, חללה וזונה, לוקה רק אחת, כאשר בעל וקידש. וכן כהן הדיוט שקידש ובעל גרושה, חללה וזונה, לוקה רק אחת. כהן גדול שבעל אלמנה בלי קידושין, לוקה אחת; דוקא כהן גדול ודוקא באלמנה. ואילו כהן גדול שבעל גרושה, חללה וזונה ללא קידושין, אינו לוקה. וכן כהן הדיוט שבעל גרושה, חללה וזונה ללא קידושין, אינו לוקה.

קידש ולא בעל, אינו לוקה כלל, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, בין באלמנה, בין בגרושה, חללה וזונה.

טעמו של הרמב"ם ע"פ המגיד משנה (איסורי ביאה פ"ז ה"ב): למרות שמפשט הסוגיה נראה לכאורה שלוקה שתיים גם כהן גדול על הגרושה וגם כהן הדיוט על האסורות עליו, סובר הרמב"ם שגמרא זאת אינה להלכה, מפני שבכהן הדיוט לא נאמר בו חילול, אלא רק בכהן גדול, ולמרות שלמדנו לעיל (עז): שלומדים 'זונה' לגזרה שווה, שחילול שנאמר בכהן גדול נאמר גם בכהן הדיוט, זה דוקא לומר שזרעו פסול, אבל ללקות על לאו ד"לא יחלל" שלא נכתב בכהן הדיוט, זה לא מצאנו שילקה על לאו שלא נאמר בו. ואפילו כהן גדול שנאמר בו "לא יחלל", לא נאמר הלאו אלא רק באלמנה, מפני שהוא מחללה בביאתו ואוסרה על כהן הדיוט, מה שאין כן שאר פסולות כהונה הן מחוללות ועומדות, לכן אינו לוקה עליהם משום לא יחלל. הביאו ללמוד כך מהגמ' מפני שבגמ' אמרו אמר אב"י 'כהן גדול באלמנה... ומודה רבא בכהן גדול באלמנה...', ואם היה הדין שלוקה גם בשאר נשים, מדוע אמרה הגמ' דוקא אלמנה? אדרבה עדיף לומר שאר נשים, להשמיענו שאע"פ שהם מחוללות ועומדות, שלוקה משום "לא יחלל", וכל שכן שילקה על אלמנה שהוא מחללה עכשיו בביאתו.

ומה שאמרו בגמ' בשלא גמר ביאתו, לכן אינו לוקה משום "לא יחלל זרעו בעמיו", משמע שאם גמר ביאתו לוקה שלוש, אינו להלכה מכמה סיבות: א. מפני שלפי זה לומדים שני לאוין מלאו ד"לא יחלל". ב. ועוד, שאב"י

^{כב}הערת עורך: כידוע המודפס בשולי הגליון במסכת קידושין בשם ר"י הזקן אינו מר"י הזקן. ויש המייחסים אותו לרבנו אברהם מן ההר) עי' 'הערת עוז והדר בריש המסכת)

עיוני קידושין

ורבא לא מחלקים בין גמר ביאתו ללא גמר ביאתו, ואמרו בסתם 'לוקה', משמע לוקה אחת לא יותר. והסיבה שאינו לוקה על חילול הזרע, מפני שחילול הזרע אינו עכשיו, אלא רק כאשר יולד הזרע, אבל חילול האישה הוא עכשיו. ואינו נוהג אלא באלמנה, שלא היתה מחוללת ונתחללה עכשיו. וכיוון ש"לא יחלל" נאמר רק באלמנה, יוצא שאם בעל שאר פסולות בלא קידושין, אינו לוקה, מפני ש"לא יקח" אין כאן שהרי לא לקחה, ומשום "לא יחלל" גם כן אין כאן שלא נאמר אלא באלמנה. ובקידושין בלי ביאה, גם כן אינו לוקה, שלא נאמר "לא יקח" אלא משום "לא יחלל"²³.

2) דעת המגיד משנה

כהן גדול שקידש ובעל, בין אלמנה, בין גרושה, חללה וזונה, לוקה שתיים, אחת משום "לא יקח" ואחת משום "לא יחלל". מפני ש"לא יחלל" שנאמר בכהן גדול, נאמר על כל הנשים האסורות עליו ולא דווקא על אלמנה.

כהן גדול שבעל ולא קידש, בין אלמנה, בין גרושה, חללה וזונה, לוקה אחת. מפני ש"לא יחלל" שנאמר בכהן גדול, הולך על כל הנשים האסורות על כהן גדול.

כהן הדיוט שבעל בלי קידושין גרושה, חללה וזונה אינו לוקה כלל. מפני שהלאו ד"לא יחלל" לא נאמר בכהן הדיוט, אלא רק בכהן גדול. ואע"פ שאנחנו לומדים גזרה שווה 'זונה' 'זונה' מכהן גדול לכהן הדיוט, שכמו שזרעו של כהן גדול מהנשים האסורות עליו מדין כהונה חללין, כך כהן הדיוט עושה חללין מהנשים האסורות עליו מדין כהונה. לימוד זה נלמד רק לעניין שעושה זרעו חללין ולא לעניין שיהיה בו (בכהן הדיוט) לאו דלא יחלל. כהן הדיוט שקידש ובעל גרושה, חללה וזונה לוקה אחת, משום "לא יקח". מפני ש"לא יקח" נאמר בכהן הדיוט ו"לא יחלל" לא נאמר בכהן הדיוט.

ובין כהן גדול ובין כהן הדיוט שקידשו ולא בעלו, אינם לוקים. ואע"פ שבכהן הדיוט נאמר רק "לא יקח" ולא נאמר חילול, הרי למדנו כהן הדיוט מכהן גדול שמחלל זרעו, וכמו בכהן גדול, משמע ש"לא יקח" שנאמר בכהן

²³ הערת עורך: בכל המקרים שבעל ולא קידש כתב הרמב"ם "אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה" ולשוונות כיוצא בזה, וזאת משום שלשיטתו (הלכות אישות פרק א הלכה ד): "כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה"

מתי לוקים באיסורי כהונה

הדיוט, אינו אלא משום "לא יחלל", ועוד שלא יהיה כהן הדיוט חמור יותר מכהן גדול. וכמו שבכהן גדול אם קידש ולא בעל אינו לוקה, כך גם כהן הדיוט.

(3) דעת רש"י

כתב רש"י (ד"ה כ"ג באלמנה וכו'): וה"ה לכהן הדיוט בגרושה וחללה, דהא מיגמר גמירי מהדדי מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין, הלכך כהן הדיוט נמי איכא לא יחלל.

יוצא מדברי רש"י: כהן גדול שקידש ובעל, בין אלמנה בין גרושה, חללה וזונה, לוקה שתים, אחת משום "לא יקח" ואחת משום "לא יחלל". וכן כהן הדיוט בגרושה, חללה וזונה, קידש ובעל לוקה שתים, כנ"ל, מפני שגם בכהן הדיוט יש לאו ד"לא יחלל", שהרי למד מכהן גדול בגזרה שווה 'זונה' 'זונה'.

ועוד כתב רש"י (ד"ה ומודה רבא): אע"ג דבעי באיסור כהונה תרתי, דוקא ביאה אחר קידושין הוא דבעי, דאקידושין לחודייהו לא לקי. (ד"ה אבל בעל ולא קידש): מודה הוא (רבא) שהבעילה אינה תלויה בקידושין, ד"לא יחלל" אמר רחמנא והרי חילל. (ד"ה ושניהם מודים במחזיר גרושתו): אע"פ שלדברי שניהם כהן בפסולה לו לוקה על הביאה בלא קידושין כאשר בעל.

יוצא מדברי רש"י שבין כהן גדול ובין כהן הדיוט, בין באלמנה (חוזר רק על כהן גדול) בין בגרושה, חללה וזונה כאשר בעל בלי קידושין לוקה משום לאו ד"לא יחלל". וכאשר קידש ולא בעל אינו לוקה.

(4) דברי המאירי

כהן גדול באלמנה או הדיוט בגרושה שביארנו בקידש ובעל שחייב בשתים, שמא אתה סבור שאם קידש ולא בעל היא חייב אחת משום "לא יקח"? אינו כן, אלא כל שקידש ולא בעל, אינו לוקה כלל. מה טעם "לא יקח"? משום "לא יחלל". ומכל מקום בעל ולא קידש לוקה כהן משום "לא יחלל", שאין הביאה תלויה בקידושין...

כהן גדול שקידש את האלמנה ובעלה לוקה שתים, אחת משום "לא יקח" ואחת משום "לא יחלל". ואם גמר ביאתו והתרו בו בכך חייב שלוש,

עיוני קידושין

שמהערה נתחייב משום "לא יחלל זרעו" שהרי נתחללה היא מיד, וכשגמר נתחייב משום "לא יחלל זרעו...". ודברים אלו כך הדין בגרושה, חללה וזונה להדיוט, שהרי הוקשו זו לזו.

ויש שואלים, וילקה אף משום בא על החללה שהרי משהערה נתחללה ובגמר ביאה נעשה בא על החללה? פירשו גדולי הדורות שמכיוון שנעשת חללה, אינו לוקה עוד בביאתו משום "לא יחלל", שהרי מחוללת היא אף לתרומה, אלא משום "לא יחלל זרעו". וכהן המערה בחללה זונה אינו חייב עד שיגמור ביאתו, שלוקה משום "לא יחלל זרעו".

וגירסת הסוגיא ופירושה לדעת זה כך הוא... רבא אמר בעל, ר"ל אחר הקידושין לוקה, ר"ל לוקה שתים כדקא אמרת. אבל קידש ולא בעל אינו לוקה אף על אותה של קידושין, שלא נאמר "לא יקח" אלא משום "לא יחלל...". ומודה רבא שאם בעל ולא קידש, פירוש כהן גדול באלמנה וכהן הדיוט בגרושה שלוקה על הביאה, שהרי "לא יחלל" כתוב, וכבר חילל בביאה.

יוצא מדברי המאירי: כהן גדול באלמנה או בגרושה, קידש ובעל וגמר ביאתו לוקה שלוש, משום "לא יקח" ומשום "לא יחלל" ומשום "לא יחלל זרעו", שהרי הוא מחלל את האישה מן התרומה, אם היתה בת כהן. וכן כהן הדיוט בגרושה, קידש ובעל וגמר ביאתו לוקה שלוש כנ"ל. ואם לא גמרו ביאתם לוקים שתים, משום "לא יקח" ומשום "לא יחלל". כהן גדול וכהן הדיוט בחללה וזונה, קידש ובעל וגמר ביאתו לוקה שתים. קידש והערה ולא גמר ביאתו, לא כל כך ברורה דעתו של המאירי בזה אם לוקה אחת, או אינו לוקה כלל. צדדי הספק: מצד אחד מה שנאמר בתורה "לא יקח" זה משום "לא יחלל", והיא כבר מחוללת ולכן לא ילקה, מצד שני יש כאן בעילה של איסור אחר קידושין, ומדוע שיהיה פטור בלי כלום? ודעתי יותר נוטה לומר שיהיה חייב אחת.

כהן גדול וכהן הדיוט שבעלו ולא קידשו, בין אלמנה לכהן גדול, בין גרושה וחללה זונה חייבים אחת משום "לא יחלל". לגבי חללה וזונה בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט עיין כנ"ל בכהן שקידש והערה האם לוקה או אינו לוקה. ועיין עוד ברמב"ן ובריטב"א שכן נראה מדבריהם כדעת רש"י והמאירי.

מתי לוקים באיסורי כהונה

(5) טבלה לסיכום השיטות

כהן הדיוט			כהן גדול			השיטה
קידש ובעל	בעל ולא קידש	קידש ולא בעל	קידש ובעל	בעל ולא קידש	קידש ולא בעל	
לוקה אחת	לא לוקה	לא לוקה	באלמנה לוקה שתיים, בשאר לוקה אחת	באלמנה לוקה, בשאר לא לוקה	לא לוקה	רמב"ם ^{כג}
לוקה אחת	לא לוקה	לא לוקה	לוקה שתיים בכל הפסולות	לוקה בכל הפסולות	לא לוקה	מגיד משנה
לוקה שתיים	לוקה	לא לוקה	לוקה שתיים בכל הפסולות	לוקה בכל הפסולות	לא לוקה	רש"י והמאירי ^{כד} ועוד

תם ונשלם המאמר בחסד השם הגדול עלינו והשם יצילנו משגיאות ויאיר עינינו באור תורתו הקדושה.

^{כג} לדעת הרמב"ם כל המלקות הן בהעראה, ואין חיוב נוסף על גמר ביאה
^{כד} בדברי המאירי אם הערה וגמר ביאתו וחילל גם את האשה וגם את זרעו (כגון שהייתה
 כשרה לפני כן לתרומה, כגרושה שנעשית חללה, או שהייתה כשרה קודם לכהן הדיוט,
 כאלמנה שנעשית חללה) – לוקה שתי מלקות על הביאה, ואם היה בקידושין לוקה שלש.
 ובהייתה פסולה מקודם ולא גמר ביאתו כתבנו הספק בפנים.

שיר על דיני ומנהגי חתונה

הרב אליעזר טויק שליט"א

– (בוגר הכולל) –

שיר על דיני ומנהגי החתונה

(השיר מסודר לפי מנהגי חתונה כמנהג האשכנזים הי"ו)

אפתח פי להגות

בביאור הדינים והמנהגות

הנהוגים כמצוותם בעניין

תחילת יסוד הבניין

ירושלים בראשו יעלה

ויניח אפר מקלה

ושעה חדא ישתומם^{כה}

על חורבן הבית השמם

יבואו האבות עם החתן

באשיות כְּבֵעַת הַמֶּתָן^{כז}

^{כה}על פי דניאל (פרק ד פסוק טז), ועיין במצודת ציון שם.
^{כז}הנרות שהאבות (והאימהות) מחזיקים משני הצדדים, רומזים לאש שהייתה במתן תורה ("טעמי המנהגים ומקורי הדינים" אות תתקס, ושם בעמוד תט בהערה הביא עוד כמה דימויונות בין חתונה למתן תורה. ראה עוד בספר הנ"ל באות תתקנט שהוסיף טעם נפלא למנהג ב' הנרות: לאיש יש רמח איברים ולאשה יש רנב איברים ואם תצרף רמח עם רנב המספר שלהם הוא כמו גימטריא של פעמיים המילה "נר").
לגבי המילה "אשיות": ראה בתורה תמימה (שיר השירים פרק ב פסוק ה), שהביא כמה מדרשים שדרשו את המילה אשיות מלשון אש, ובאבן עזרא שם פירש שהוא כלי זכוכית מלא יין. בעששיות שמשתמשים בהם בחתונות, אפשר לומר שיש את שני הדברים גם אש וגם כלי זכוכית.

עיוני קידושין

רגלם ימנית יקדימו^{כז}
ויצעדו בדחילו ורחימו
יכסה החתן כלתו
להכניסה לתוך רשותו^{כח}
אלי אהל בארבעת עמודים יהיו חשים
לקיים אחד מן הפירושים^{כט}
עשוי תחת שחקים
ברכת אברהם להקים^ל
תבאנה האימהות עם הכלה
בקול רינה וצהלה
תסובב קרויה עטרה^{לא}
להפיל חומה בצורה^{לב}
ייעד החתן עדים – לעדות שלא תנָּשָׂה

^{כז} נוהגים להתחיל את ההליכה לכיסוי הכלה ברגל הימנית של שלושת הגברים (שמעתי מהרב שמיר שיינטופ שליט"א, שמרן הגר"א שפירא זצ"ל, הרב הראשי לישראל וראש ישיבת מרכז הרב, היה מקפיד על מנהג זה).

^{כח} כיסוי הכלה לפי אחת השיטות הוא החופה, כי על ידי פריסת הכיסוי על פניה החתן מכניסה לרשותו (ראה שו"ע אבן העזר סימן נה סעיף א, ובבית שמואל שם בס"ק ה, וראה דרישה ביו"ד סימן שסא ס"ק א וט"ז יו"ד סי' שמב ס"ק א).

^{כט} לפי אחת השיטות הכלונסאות עם הגג הם החופה (ראה שו"ע אבן העזר סימן נה סעיף א ובבית שמואל שם בס"ק ה), ונראה לומר שמביאים קודם את החתן לחופה ורק אחר כך את הכלה, כדי שהחופה תהיה רשות החתן, ואחר כך הכלה תכנס לרשותו.

^ל עושים את החופה תחת כיפת השמים כך שאפשר לראות את הכוכבים, לרמז שתקיים בזוג הברכה שבידך ה' את אברהם שיהיה זרעו ככוכבי השמים לרוב (רמ"א אבן העזר סא, א).

^{לא} האשה קרויה "עטרת בעלה" (משלי יב, ד).

^{לב} המנהג שהכלה מקיפה את החתן שבע פעמים, הוא כמו שישראל הקיפו את יריחו שבע פעמים בכדי להפיל את החומה. כשהכלה מקיפה את החתן היא מפילה חומות שמפירות בנייהם (לא מצאתי מקור מפורש להסבר זה ומכל מקום זה פירוש מוכר שמסתובב בעולם).

שיר על דיני ומנהגי התונה

להוציא העם העומדים – שדינם כאהרן ומשה^{לג}

למברך כל אוזן תפן

ויפתח בברכת הגפן

יברכו על קדושת משפחות

בברכת הודאה ושבחות^{לד}

נבדלו ישראל מעמים

בציווי תורה וחכמים^{לה}

יקדש לו החתן יקרה

בטבעת שבמאודו כרה^{לו}

יתנו הקהל בארשת

^{לג}החתן צריך ליחד עדים, כדי שרק הם יהיו העדים ולא שאר העומדים מסביב, כי חלק מהעומדים מסביב הם קרובים הפסולים לעדות, ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ריטב"א קידושין מג.). **הערות עורך:** וראה גם **בחידושי הרמב"ן** לבבא בתרא (קיג, ב), שכל: "ומעשים בכל יום בקדושין וכתובות דמכנפי קרובים ורחוקים ולא פסלינן סהדותיהו דרחוקים ומקיימין עדות בשאר". ועי' גם **בש"ך** סי' ל"ו סק"ח, ואכמ"ל. הגמרא בבא בתרא (דף קנט.) מסבירה שסיבת הפסול של קרובים אינה משום חשש משקרים, אלא גזירת הכתוב, שהרי אפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה על זה, אע"פ שוודאי הם נאמנים עלינו.

^{לד}הברכה של ברכת האירוסין היא ברכת השבח ולא ברכת המצוות, (רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב ועבוד ראשונים על הגמרא שם).

הערות הרב שילה הגר: אמנם ראה ברמב"ם (הלכות אישות פרק ג הלכה כג) שכתב שהיא ברכת המצוות: "כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצוות...".

^{לה}בברכת האירוסין, מברכים על כך שה' קידש את עמו ישראל וציווה עליהם איסורי עריות. בנוסף מברכים על ציווי חכמים שאסרו ארוסה, משום שעדיין לא עברה את השלב של "נישואין" (רש"י כתובות ז; בשונה מרא"ה ורשב"א שהובאו שם בשיטמ"ק שפירשו שאיסור ארוסה מדאורייתא, עיין בדבריהם).

^{לו}החתן צריך לקדש את אשתו דווקא בטבעת שקנה מכספו, "מאודו" זה כספו (ראה רש"י דברים ו, ה), "כרה" פירושו קנה (ראה רש"י בראשית נה, ה).

הערות הרב שילה הגר: אמנם אם הטבעת שלו בדרך אחרת, כגון שקיבל אותה במתנה, מקודשת. ויתרה מכך כתב השולחן ערוך (אבן העזר סימן כח סעיף יט): "השואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה, מקודשת". כיון שידע שרוצה לקדש בו, הקנה לו את החפץ. ע"ש.

עיוני קידושין

ויוציאו קול: "מקודשת"^{לז}

יִקְרָא שטר תקנת שמעון בן שטח^{לח} כהלכה

להפריד בין ברכה לברכה^{לט}

יברכו על עסיס נטפים^מ

וברכה על העם הנאספים^{מא}

ישבחו על פאר יצירות

ועל בניין המשך הדורות^{מב}

יבקשו על עיר נצורה

שתפקד כרבקה ושרה^{מג}

יברכו ידידים בתחלת דרכם

שימצאו סיפוק כל צרכם^{מד}

^{לז} נוהגים שהקהל אומרים "מקודשת, מקודשת, מקודשת", לאחר הקידושין בכדי "להוציא קול" (כלומר לפרסם ברבים) שהכלה היא אשת איש (מנהג זה מופיע בכמה ספרים, ביניהם "חופת חתנים" של רבי רפאל מילדולה, בתור מנהג הספרדים. כיום דווקא האשכנזים מקפידים יותר על מנהג זה. את הטעם שכתבתי לא מצאתי מפורש בשום מקום, אבל שמעתי מכמה תלמידי חכמים).

^{לה} שבת (יד, ב): "שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה".

^{לו} קריאת הכתובה דווקא בין הקידושין לשבע ברכות, נועדה כדי להפריד בין ברכת הגפן של ברכת האירוסין לברכת הגפן של שבע ברכות הנישואין, כדי שלא תהיה הברכה השנייה ברכה מיותרת (רמ"א אבן העזר סימן סב סעיף ט).

^מ ברכה ראשונה של שבע ברכות היא ברכת הגפן, שמברכים על יין שהוא מיץ (עסיס) הנסחט מאשכולות ענבים, שיש להם מבנה של "נטף" (ראה משנה פאה ז, ד).

^{מא} ברכת "שהכל ברא לכבודו" היא ברכה על העם הנאספים (ראה רש"י כתובות ח).

^{מב} ברכת יוצר האדם, באה להודות על עצם היצירה של האדם, וברכת אשר יצר באה להודות על כך שנוצרה חוה, וכך יכולים להתרבות ולהביא דורות נוספים (על פי רש"י כתובות ח).

^{מג} בברכת שוש תשיש, מתפללים על ירושלים. מכנים אותה "עקרה", ומבקשים שאותה "עקרה" תזכה להפקד, בדומה לשרה ורבקה אמותינו שהיו עקרות ונפקדו.

^{מד} ברכת שמח תשמח באה לברך את הזוג, שיזכו לשמוח בכל אשר יפנו, ויהיה להם כדי צרכם, כמו שכל אדם היה רוצה למצוא כדי צרכו. כלומר, השמחה שמבקשים עליה היא

שיר על דיני ומנהגי התונה

כשמחת נוֹצְרִים קדומה

צלע בנויה וגלום-אדמה^מ

בריאת ששת כפולות^מ

ושמחת חמשת קולות

יהיו הקהל זוכים

לנקנית במ"ח דרכים^מ

חתן ישמח בכלתו

והיא תשמח בחברתו^מ

ישבור האיש כלי חדש

לזכר חורבן מקדש

ויעלה על ראש שמחתו

חרישת עיר תפארתו^מ

יתקבצו עדרים עדרים

בלי קשר לכך שהם זוג, אלא שלכל אחד מהם בפני עצמו יהיה מה שצריך. רק בברכה השביעית מתפללים על השמחה שלהם זה בזה (רש"י כתובות ח.).
^מהביטוי "גלום-אדמה", הוא שינוי של הביטוי "גלומי גוש" שמופיע בפיוט "ואוית תהלה", שנוהגים האשכנזים להוסיף בחזרת הש"ץ בשחרית ליום כיפור.
^מא. ששון ושמחה, ב. חתן וכלה, ג. גילה רינה, ד. דיצה וחדוה, ה. אהבה ואחוה, ו. שלום ורעות.

^מברכות (דף ו עמוד ב): "ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות, שנאמר: (ירמיהו ל"ג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות. ואם משמחו מה שכרו? - אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר: (שמות י"ט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר וגו' ויהי קול השפר וגו' והאלקים יעננו בקול".

התורה נקנית בארבעים ושמונה קניינים, כמו שכתוב במסכת אבות (פרק ו משנה ה). הסיבה ששורה זו מופיעה כאן, באמצע השורות שמדברות על ברכה שביעית, היא משום שבברכה שביעית נזכרו חמשה קולות, שמהם למדה הגמרא דבר זה.
^מכמו שהוזכר בהערה לעיל, הברכה השביעית באה על שמחת החתן והכלה זה בזה.
^ממשנה בתענית (פרק ד משנה ו): "...בתשעה באב...ונחרשה העיר..."

עיוני קידושין

להביאם חדרי חדרי¹

יִאֲמַר אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

דברך נר לרגלי

ואור לאורח שבילי^{2א}

תורתך לי אור מאיר

ומצוותיך נר מזהיר^{2ב}.

¹הכוונה לחדר ייחוד. **הערת הרב שילה הגר:** ור' מה שהביא הרב אלחנן בראון במאמרו בענין מנהג הספרדים בכך.
^{2א}על פי הפסוק "נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי" (תהלים קיט קה).
^{2ב}על פי הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו כג).